

Vaasan Kasarmi

VAASAN KAUPUNKI | KAUPUNKIKIERROKSET

Vaasan Kasarmi

Vaasan puukasarmialue on kulttuurihistoriallisesti ja rakennustaiteellisesti merkittävä, puisen sotilasarkkitehtuurin nähtävyys. Monet sotilaskäyttöön rakennetut rakennukset ovat monumentaalisia, isoja, jyrkeviä kivirakennuksia ja sisältävät useita toimintoja saman katon alla. Vaasan kasarmialue sen sijaan on pienimuotoinen, paviljonkimainen ja puurakenteinen. Keskellä kaupunkia sijaitseva ehyt puukasarmialue on säilynyt kokonaisuutta rikkovalta uudisrakentamiselta. Niinpä tänä päivänä Vaasan kasarmialue siisteine rakennuksineen, täysikasvuisten puiden ja istutusten ympäröimänä, näyttää suurin piirtein sellaiselta kuin August Boman sen suunnitteli lähes 130 vuotta sitten.

Historiallisen kasarmialueen yleisilme on säilynyt jotakuinkin alkuperäisellään ja eheänä hyvin laajan keskusalueen ja sen ympärille ryhmitellyn laakean rakennuskannan monumentalisoivaa yhteisvaikutusta myöten. Varuskuntamiljöön keskeisenä elementtinä on C. A. Setterbergin suunnittelema ortodoksinen kirkko (1861-1862). – museovirasto 1999.

Vaasalaisen sotilastoiminnan historia pähkinäkuoressa

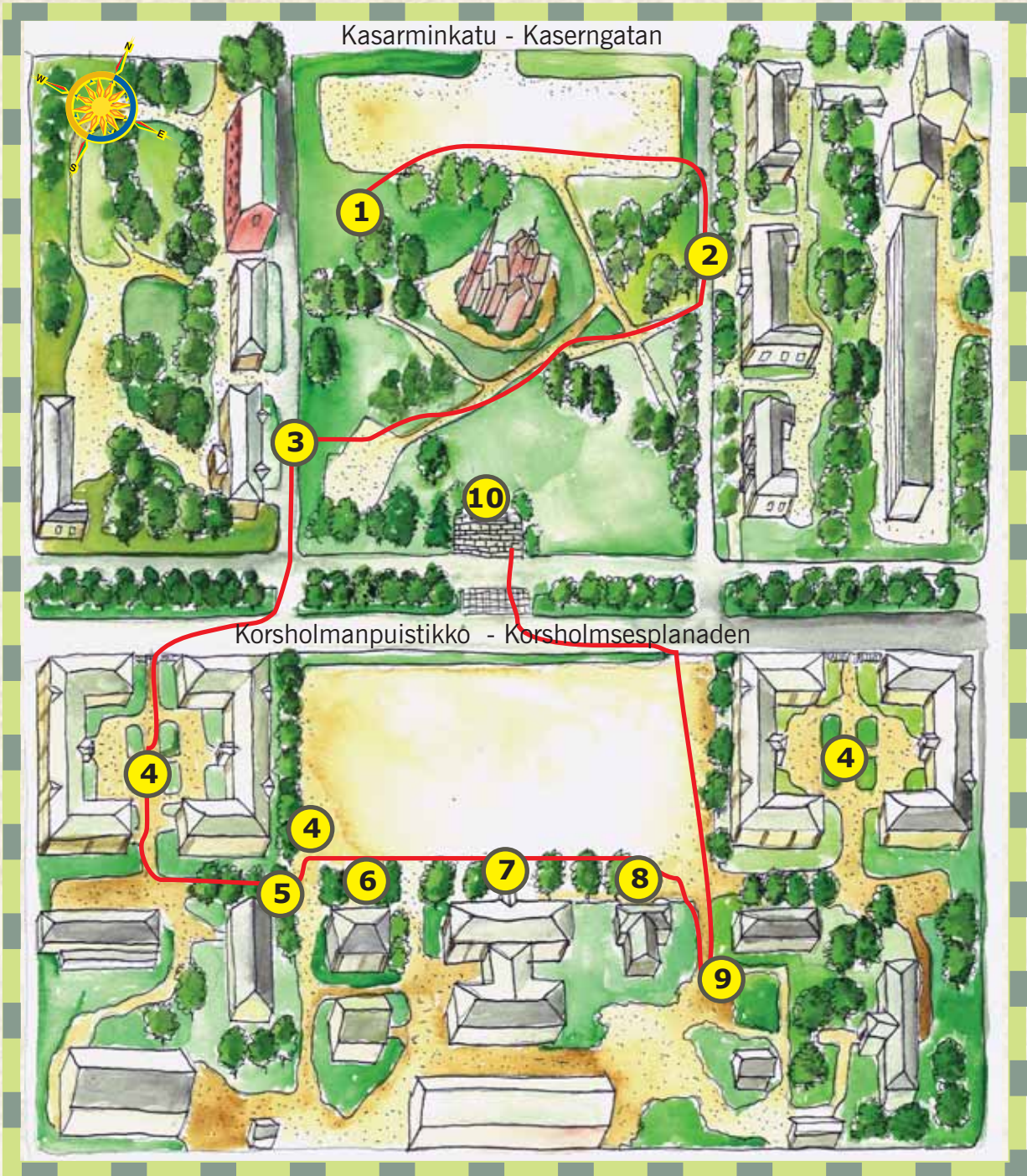
Läänin pääkaupunginstatuksesta johtuen Vaasassa on aina ollut sotilastoimintaa. Sotilashistorialliset perinteet ulottuvat Ruotsin vallan ajalle ja aina 1300-luvulla rakennettuun Korsholman linnoitukseen asti, jolloin vouti hoiti alueen siviili- ja sotilasasioita. Kustaa Vaasa ja myöhemmin Kustaa II Adolf perustivat ensimmäiset suomalaiset armeijaorganisaatiot, jotka lopetettiin kun Suomesta tuli Venäjän suurruhtinaskunta Suomen sodan seurauksena vuonna 1809.

Aleksanteri II hallitessa Venäjää Suomen suurruhtinaskunnan itsehallinnon kehitys oli suotuisassa myötätuulussa ja Suomi kehittyi niin valtiollisesti kuin kulttuurillisestikin. Venäjän siirtyi yleiseen asevelvollisuuteen vuonna 1874 ja vuonna 1878 Suomen senaatti hyväksyi yleisen asevelvollisuuden, jolloin alettiin perustaa omaa suomalaista armeijaa. Kaikkiin kahdeksaan lääninpääkaupunkiin, Helsinkiin, Turkuun, Vaasaan, Ouluun, Kuopioon, Mikkeliin, Hämeenlinnaan ja Viipuriin, perustettiin miehistövahvuudeltaan 400 sotilaan kasarmit, joissa aloitettiin tarkk'ampujakoulutus vuonna 1881. Koulutus tuli aloittaa ihan alusta, sillä ruotujakoisen Ruotsin vallan aikaisen sotilaslaitoksen lopettamisesta oli kulunut jo 20 vuotta.

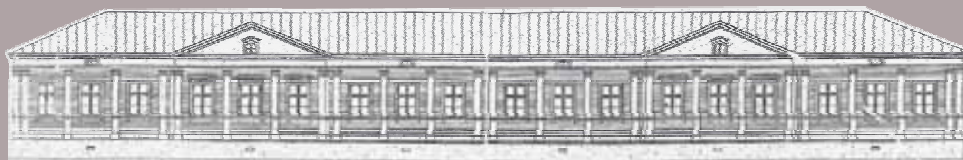
Suomen valtiollista kehitystä ei kaikkina aikoina katsottu hyvällä Venäjällä. Venäläistämistoimien yhteydessä Nikolai II kavensi suurruhtinaskunnan oikeuksia kovalla kädellä. Myös oma armeija lopetettiin ja kasarmit oli luovutettava venäläisille vuonna 1902. Sittemmin venäläinen, varustelu Pohjanmaan alueella lisääntyi entisestään voimakkaasti ja kaupunki joutui vastaamaan yhä uusien venäläisten joukkojen majoittamisesta.

Maaliskuun vallankumouksessa 1917 Venäjän keisari syöstiin vallasta ja itäisestä naapurimaastamme muodostettiin Neuvostoliitto. Samassa poliittisessa tilanteessa Suomi julistautui itsenäiseksi valtioksi. Venäläiset sotilaat jäivät kuitenkin vielä maahan ja suomalaiset alkoivat jälleen perustaa omia asevoimiaan. Ensimmäinen suojeluskunta perustettiin Mustasaareen ja se sai nopeasti seuraajia joka puolella Pohjanmaata. Maaliskuun vallankumous kuumensi vallankumouksellista, poliittista liikehdintää myös Suomessa ja laillinen valtiovalta joutui uhatuksi. Marsalkka Mannerheim kokosi vaasalaisen suojelukuntaosaston pohjalta hallitusjoukot, valkoisten joukot. Myös Suomen senaatti siirtyi Vaasaan punaisten joukkojen saatua valtaansa maan pääkaupungin Helsingin. Vaasa toimi siten maan pääkaupunkina ja hallituksen joukkojen sotilaallisena tukikohtana kolme kuukautta koko vapaus-/kansalais sodan ajan.

Itsenäisyyden aikana Vaasan kasarmialueella on ollut sijoitettuna jääkäripataljoonia, kenttätykistörykmentti ja viimeisenä rannikkopatteristo. Varuskuntatoiminta Vaasan kasarmilla lopetettiin vuonna 1998.

Kasarmikävely

Komppaniarakennus

1. TIILIKASARMI JA ORTODOKSINEN KIRKKO

Keisarikunnan alkuaikoina Vaasaan oli sijoitettu venäläisiä kasakka-osastoja yleistä järjestystä ylläpitämään. Heitä varten rakennettiin nykyisen kasarmialueen ensimmäinen ja vanhin rakennus, tiilikasarmi. Vanhan Vaasan palon jälkeen kasakkaosasto havitteli käyttöönsä palossa säilynyttä Vanhan Vaasan hovioikeuden taloa, mutta rakennus päättyi Mustasaaren kirkoksi ja kasakoille osoitettiin oma rakennus uudesta Vaasasta ortodoksisen kirkon vierestä.

Ortodoksinen kirkko oli suunniteltu rakennettavaksi jo Vanhaan Vaasaan, mutta rakennustöitä ei ehditty aloittaa. Lopulta kirkko rakennettiin uuteen Vaasaan, C. A. Setterbergin asemakaavan mukaisesti Kirkkopuistikon toiseen päähän, samaan kokonaisuuteen Vaasan evankelisluterilaisen kirkon kanssa. Usein Kasarmien julkisivurakennukset asetetaan kohti kaupunkia erottamaan siviili- ja sotilasalue toisistaan. Puukasarmirakennusten julkisivut onkin rakennettu Kirkkopuistoa kohti ja alueen vanhat rakennukset, tiilikasarmi ja ortodoksinen kirkko, on sisällytetty puukasarmikokonaisuuteen.

2. PATALJONAN KOMENTAJAN JA NUOREMMAN ESIKUNTA-PÄÄLLIKÖN SEKÄ KOMPPANIAPÄÄLLIKÖIDEN RAKENNUKSET

Suomalaiset tarkk'ampujapataljoonat olivat osa venäläisen keisarikunnan armeijaa, vaikka ne perustettiin kansalliselle pohjalle. Venäjän keisari toimi Suomen armeijan ylipäällikkönä, myös sotaministeri ja Suomen kenraalikuvernööri olivat venäläisiä. Armeijan hallintoa ja taloutta hoiti Suomen senaatin sotilastoimistuskunta.

Suuruhtinaskunnan aikana Vaasan pataljoonan komentajina toimivat *Alexander Rydzewski* (1880-1883), *Bernt Feodor Procopé* (1883-1892), *Gustaf Adolf Ramsay* (1892-1900) ja *Rolf Furuholm* (1900-1902). He olivat kaupungissa suosittuja henkilöitä. Procopé osallistui innokkaasti kaupungin asioiden hoitamiseen ja toimi useita vuosia kaupunginvaltuuston jäsenenä. Vaasalaiset ottivat suomalaisen joukko-osaston saapumisen kaupunkiin ilolla vastaan. Tarkk'ampujapataljoonan aloitettua toimintansa sen upseerikunnalle järjestettiin tanssiaiset ravintola Ernstissä. Puheiden ja eläköönhuutojen jälkeen kaupunginsoittokunta soitti Vaasan marssin ja Maamme-laulun. Loppuillasta tanssittiin.

3. UPSEERIKERHO JA KANSLIA

Upseerikerho toimi kasarmin korkeimman päällystön kokoontumishuoneena ja ravintolana. Puutarhaan päin avautuva suuri katettu kuisti rakennettiin komentaja Rydzewskin aloitteesta. Aina 1920-luvulle asti siellä järjestettiin upseerien miekkailukilpailuja ja kesäjuhlista kuisti toimi soittokunnan esiintymislavana.

Puukasarmit edustavat tyyliltään myöhempiä. Upseerikerhon ja kansliarakennuksen etukuisteissa esiintyy klassistisia koriste-elementtejä, tempelipäättyjä ja pilastereita.

Komentajan asuinrakennus ulkoa ja sisältä.

Upseerikerho- ja kansliarakennus.

Leipomo

Varusrakennus

Artelli

4. KOMPANIAKASARMIT JA HARJOITUSKENTÄ

Tarkk'ampujakoulutukseen kuului luentoja, sulkeisjärjestyksen harjoituksia, aseenkäsittelyä ja voimistelua. Varsinaisen palveluksen ohella sotilailta oli mahdollisuus käydä myös tavallista koulua. Opettajina toimivat aliupseerit, etevimpien tarkk'ampujien avustamina. Artellin ja ortodoksisen kirkon välisellä Aleksanterintorilla pidettiin sulkeis- ja ampuharjoituksia ja kaupungin ulkopuolella järjestettiin harjoitusleirejä. Joskus osallistuttiin Suomen armeijan yhteisiin harjoitusleireihin Lappeenrannassa ja Krasnoje Selossa lähellä Pietaria. Varuskunnassa oli myös lahjoituksena saatu suomen- ja ruotsinkielinen kirjasto sekä sotilasklubi. Sotilaat valittiin asepalvelukseen arpomalla. Muut yhdistettiin reservikomppanijoihin, joita oli neljä. Vaasan läänin reservikomppaniat sijaitsivat Närpiössä, Laihialla, Alavudella ja Kruunupyysä.

5. LEIPOMO

Leipomorakennuksessa sijaitsivat leipomon lisäksi myös leipurin asuinhuone, suuri muonavarasto, upseerien pyykkitupa sekä pataljoonan pyykki- ja mankelitupa, jota käytettiin ajoittain myös korppuvarastona. Leipomossa oli yhteensä neljä leivinuunia ja viisi leipävarastoa. 'Ryssänlimppu', kuminalla maustettu hapan ruisleipä, oli vaasalaisten herkkua.

Vaasan varuskunnan soittokunta on toiminut rakennuksessa vuodesta 1990 ja nykyään siellä toimii Pohjanmaan Sotilassoittokunta, varuskunnan lakkauttamisesta huolimatta. Tarkk'ampujapataljoonassa oli 21-miehininen soittokunta, joka kapellimestarinsa johdolla soitti niin varuskunnan omissa kuin yleisölle suunnatuissa tilaisuuksissa. Pu-

hallinsoittajilla oli ennen myös sotilallista käyttöä: taistelu- ja harjoitustilanteissa komennot välitettiin äänisignaaleilla. Puhallinsoittajia kutsuttiin sen vuoksi signalisteiksi.

6. VARUSHUONERAKENNUS

Varushuone oli pataljoonan asesäilytyspaikka. Arvokkaiden varusteiden suojaamiseksi ikkunoihin asennettiin rautakalterit. Jo 1880-luvun puolivälissä pataljoonaan perustettiin oma raittiusyhdistys, josta tuli sotilaiden keskuudessa varsin suosittu. Myöhemmin seuraavan vuosikymmenen puolella varuskuntaan syntyi sotilasyhdistys, joka järjesti "viihdyttäviä ja kasvattavia" illanviettoja. Niiden ohjelmissa oli muun muassa harrastajateatteria sekä tanssia viulun ja harmonikan säestyksellä. Nykyään rakennuksessa toimii Sotilaskotiyhdistys.

7. ARTELLI

Arkkitehti August Boman suunnitteli jokaiselle komppanialle oman ruuanpitoyksiköt, jotka hän sijoitti suuren yhteiseen rakennukseen. Artellirakennuksessa oli neljä keittiötä muonavarastoineen ja myös talouskellarissa oli neljä osastoa. Suurimman osan sisätilasta täytti ruokasali, jossa oli tilaa 200 ruokailijalle. Pataljoonan 400 asevelvollista ruokailivat siten kahdessa vuorossa. Keittiöt ja varastohuoneet sijaitsivat rakennuksen päätysivuilla. Keittiö oli varustettu isoilla meijeripadoilla ja kuparisella teekattilalla. Artellin sisäänkäyntien välissä oli pieni buffettihuone. Artellin yhteydessä toimi aluksi myös sotilaskerho, jossa asevelvollisilla oli vapaa-aikanaan mahdollisuus lukea kirjoja, sanomalehtiä ja aikakauslehtiä.

3.

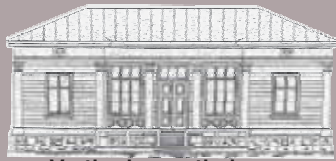

Tarkk'ampujapataljoonan upseerit perheineen kerhorakennuksen verannalla.

Kasarmialueen leipomo vuonna 1921.

5.

Vartio- ja arestirakennus

Sairaala

8. VARTIO- JA ARESTIRAKENNUS

Vartiopakennuksen ulkopuolella on sinivalkoinen vartiokoppi, jossa vartiomiehistö seiso. Rakennuksen sisällä oli vartiohuone ja arestihuone sekä kahdeksan selliä. Alkoholi oli usein syynä kurinpitotoimiin. Kaupungilla kiertelet iltaisin, 1880-luvun puolivälissä, erityinen sotilaspartio. Partion tehtävänä oli siivota juopuneet ja häiriköivät sotilaat pois kaduilta. Kuri oli kova. Kiinnijääneitä rankaistiin jopa neljän viikon vankeusrangaistuksilla ja poistumiskiellolla.

Venäläisten sotilaiden vaikutus kaupungin elämänmenoon jäi sanomalehtikirjoitusten ja kaupungin asiakirjojen perustella yllättävän vähäiseksi.

9. SAIRAALA

Varuskunnan sairaala-alueeseen kuuluivat sairaalarakennuksen lisäksi talousrakennus, pesula ja varushuone sekä ulkorakennus ja ruumishuone. Arkkitehti Bomanin ajatuksena oli sijoittaa sairaala

kasarmialueen rauhalliseen kulmaukseen. Varusmiehille tehtiin terveystarkastus heidän tullessa pataljoonaan suorittamaan asepalvelusta. Tämän jälkeen jokainen varusmies kävi lääkärintarkastuksessa kerran kuu-kaudessa, kulkutautien raivotessa useamminkin. Nykyään sairaalarakennus toimii hostellina.

10. PERINNEMUURI JA LOTTA-PATSAS

Kasarmintorin perinnemuuri on pystytetty muistutukseksi jälkipolville niistä sodan- ja rauhanajan joukko-osastoista, jotka Vaasassa ovat toimineet.

Perinnemuurin vieressä on Lotta-patsas. Patsaan on suunnitellut itsekin lottana toiminut taiteilija Tea Helenelund-Suominen.

Lisätietoja:

Pohjanmaan Museo
puh. 06-325 1111
www.vaasa.fi

Ideointi, sisällönsuunnittelu:

Kukka-Maaria Kallio

Graafinen ulkoasu ja akvarelli:

Jouko Keto
Vaasan kaupunki
Graafiset palvelut

Tekstit:

Katariina Andersson; Pohjanmaan museo raportteja nro 5. Vaasa 2006.
Pekka Hirvonen; *Kohti kansalaisyhteiskuntaa*. Vaasan historia IV 1852-1917. Vaasa 2006.
Kukka-Maaria Kallio

Kuvat:

Pohjanmaan museon arkisto
Kansallisarkisto
Mikael Matikainen

Tuotanto:

Kaupunkisuunnittelu
www.vaasa.fi

8.

◀ Vartiokoppi päävartiopakennuksen edessä.

10.

◀ Perinnemuuri.

▶ Lotta-patsas.